

Förstudie om klottersanering och foliering av kabelskåp som brottsförebyggande åtgärd

Beställare: Hjalmar Falck, BID Malmö
Peyman Rezapour, Tryggare Väsby

Sammanfattning

Den förstudien presenterar hur olika aktörer har arbetat med konstnärlig utsmyckning och foliering av kabelskåp i syfte att förebygga klotter och främja ett tryggare stadsrum. Klotter och annan skadegörelse är brottslighet och kostar skattebetalarna och andra aktörer miljontals kronor om året i Sverige. Det centrala syftet med den här förstudien har varit att undersöka vilken typ av dataunderlag som behövs för att kunna utvärdera huruvida konst förebygger klotter i liten såväl som i en större skala. Underlaget skall ligga till grund för vad man bör studera i en mer djuplodad studie framöver.

Sammanfattningsvis så bedöms den stora utmaningen med genomförandet av en större studie är att få tillgång till valida nyckeltal (KPI:er) som är representativa för det brottsförebyggande syftet. Saneringskostnader från kommunerna och elbolagen (de som äger kabelskåpen) bedöms vara det mest önskade dataunderlaget att kunna få tillgång till för att utföra studien. Underlaget i den här förstudien baseras på data från Växjö kommun, Lunds kommun, Brottsförebyggande rådet, SKR Stockholm och intervjuer med BID-föreningarna BID Malmö och Tryggare Väsby, samt E.ON och Gata-parkavdelningen på Upplands Väsby kommun.

Urban Utveckling föreslår följande upplägg för en framtida utvärdering

- Avgränsa geografin för området Gör en gedigen kartläggning över de kabelskåp som systematiskt utsätts för klotter och skadegörelse och de som inte gör det och analysera om det finns rumsliga mönster i hur klotter sprids. Detta skulle kunna göras med exempelvis verktyget EMBRACE eller genom okulära besiktningar.
- Alternativt att man jämför ett urval av kabelskåp som är folierade med ett urval som inte är det och jämför förekomsten av klotter över tid.
- Ta tillsammans med ägarna av kabelskåpen fram kostnader för sanering från ett angivet startdatum och följ upp före och efter utförd foliering.
- Ta tillsammans med kommunen eller lämplig konsult fram ett GIS-skikt (geografiska informationssystem) över kostnadernas utspridning och se om de kostnaderna minskar efter utförda insatser. Kommuner i Sverige har ofta personal med GIS-kompetens på planavdelning eller liknande.
- Utför en riktad trygghetmätning till ett slumpmässigt utvalda hushåll inom kommunen och stratifiera resultatet efter områden där man har utfört foliering och områden där man inte gjort. Fråga explicit efter kabelskåpens betydelse och om det skiljer sig mellan olika målgrupper.

Bakgrund

Urban Utveckling deltog i ett möte med BID Malmö där ett samarbete mellan BID Malmö, Tryggare Väsby och Urban Utveckling diskuterades.

BID Malmö har under en tid arbetat med utsmyckning av kabelskåp i Malmö stad i syfte att förebygga klotter och olaga affischering genom utsmyckning och konst.

Tryggare Väsby i Stockholm startar nu upp ett liknande projekt.

Det finns således ett gemensamt intresse att utvärdera om utsmyckning av kabelskåp minskar klotter, ökar tryggheten och om det finns andra samhällsekonomiska vinster med arbetsmetoden.

Mot bakgrund av detta har den här förstudien tagits fram för de två föreningarna kring vad som bör ingå i en bredare och mer djuplod studie. Syftet är att ta reda på vilken data som finns tillgänglig och om det finns fler intressenter som vill vara med i en större utvärdering i framtiden.

Kabelskåp och klotter

Kabelskåp finns i alla bostadsområden. Kabelskåpen tar sällan plats i en miljö, då de är utformade på ett diskret sätt utan estetisk karaktär.

Många av de kabelskåp som finns i utemiljön utsätts för skadegörelse i form av klotter, samt otillåten affischering. Trots omfattande klottersaneringar tillkommer nytt klotter, vilket leder till dyra saneringskostnader och mindre trivsamma miljöer.

Detta visar bland annat en kartläggning som genomfördes i Upplands Väsby efter att E.ON sanerat kommunens 2000 kabelskåp år 2021.

Året efter genomförde Tryggare Väsby en uppföljande kartläggning av antalet kabelskåp i centrala Upplands Väsby som drabbats av nytt klotter och skadegörelse. Resultatet visade att 34 av de 82 kabelskåp som finns i centrala Väsby hade utsatts under året.

Klotter kan bidra till känslan av otrygghet och att ett område inte är omhändertaget. Enligt den princip som framläggs av Broken Windows-teorin så kan nedgångna miljöer leda till ökad brottslighet eftersom de signalerar oordning.

Elbolagen har en viktig roll i arbetat att förebygga klotter eftersom de äger majoriteten av kabelskåp. Den stora antalet objekt kan göra det svårt för elbolagen att hinna sanera i god tid, vilket riskerar att leda till en spridning av klotter.

Förebyggande åtgärder

Malmö

BID Malmö har tillsammans med E.ON påbörjat projektet att omvandlat 500 kabelskåp genom att utsmycka dem med historiska bilder och texter under 2022. Syftet med folieringen är att inspirera boende med information om kvarterets historik, men samtidigt motverka klotter och illegal affischering, eftersom skåpen inte lika enkelt blir "öppna mål".

Projektet har fått positiv respons från de boende och lett till minskad nedskräpning, mindre klotter och ökad upplevd trygghet.

Upplands Väsby

E.ON klottersanerade 2000 kabelskåp i samarbete med Upplands Väsby kommun 2021 för att främja tryggheten i kommunen och ska under 2023 ta fram konst tillsammans med barn och ungdomar för utsmyckning av kabelskåpen.

Andra exempel i Sverige

Exempel från Växjö

Fastighetsägarnätverket Växjö City har i två omgångar anordnat Växjö Street Art Contest där lokala konstnärer har haft möjligheten att visa sin konst på kabelskåp genom fotofoliering. Projektet har lett till både ökad kollektivt engagemang och ökad trivsel i staden.*

Ingen av kabelskåpen som folierats har utsatts för klotter under de tre år som de suttit uppe, tre av skåpen har dock behövt folierats om då folieringen släppt på grund av slitage.

* Läs mer på: <https://www.vaxjocity.com/vaxjo-street-art/>

Andra exempel i Sverige

Exempel från Lund

Även Lund har folierat kabelskåp med fotofoliering i samarbete med elbolaget Kraftringen. Konsten har tagits fram i samarbete med Lunds kommun, Folkuniversitetet och Lunds konst/designskola. Under våren 2018 hölls en tävling för skolans elever med tema "Kraften bakom dig" och "Social inkludering".

Fem utvalda kabelskåp folierades och går att se genom en konststrunda i centrala Lund. Det är oklart huruvida skåpen har fungerat i ett brottsförebyggande syfte.

Framgångsfaktorer i det klotterförebyggande arbetet

- Många förebyggande åtgärder har genomförts för att minska klotter.
 - Det saknas dock utvärderingar och vetenskaplig forskning gällande insatsernas effekter.
 - Snabb sanering i kombination med andra insatser har visats sig vara effektivt för att minska klottret (Brå, 2003).
 - Användandet av lokalt förankrat material, exempelvis konst från lokala konstnärer eller historiska bilder från området.
- Kräver samarbete mellan flera aktörer.
 - Samverkan mellan fastighetsägare.
 - Kommunen är ofta drivande i det klotterförebyggande arbetet.

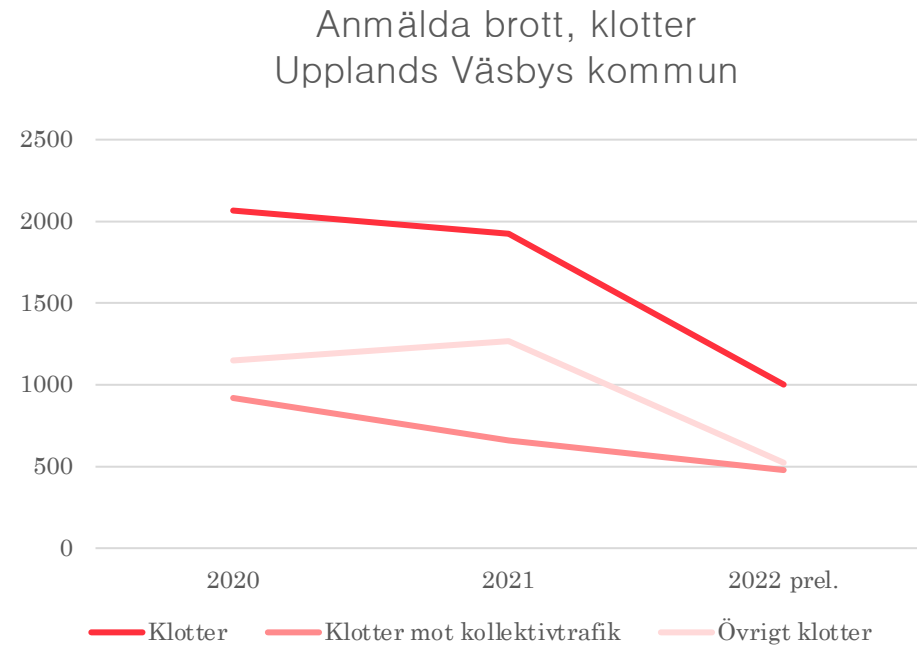
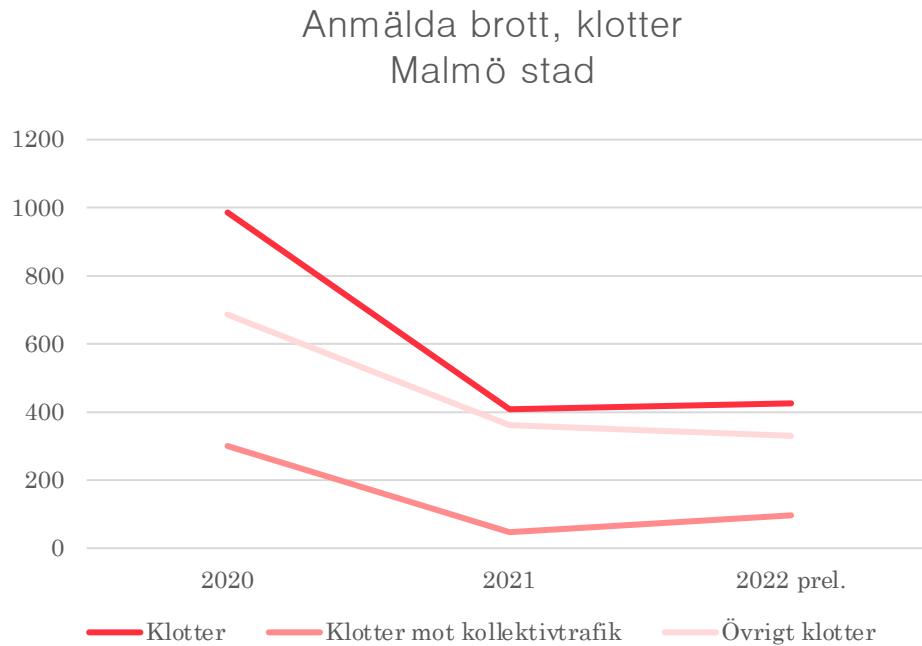
Vad finns det för statistik?

- Mätbarhet är en viktig resurs i att utvärdera förebyggande insatser.
- Det är dock svårt att veta exakt vad man ska mäta och var man hittar rätt typ av data.
- Exempel på statistik som är värd att titta på inkluderar anmälningsstatistik, trygghetsmätningar och saneringskostnader.
- En del av det här dataunderlaget kommer man sannolikt behöva producera själv, en del finns tillgängligt.
- Geografisk avgränsning för just kabelskåp bedöms vara den största utmaningen.

Klotteranmälningar har en minskande trend...

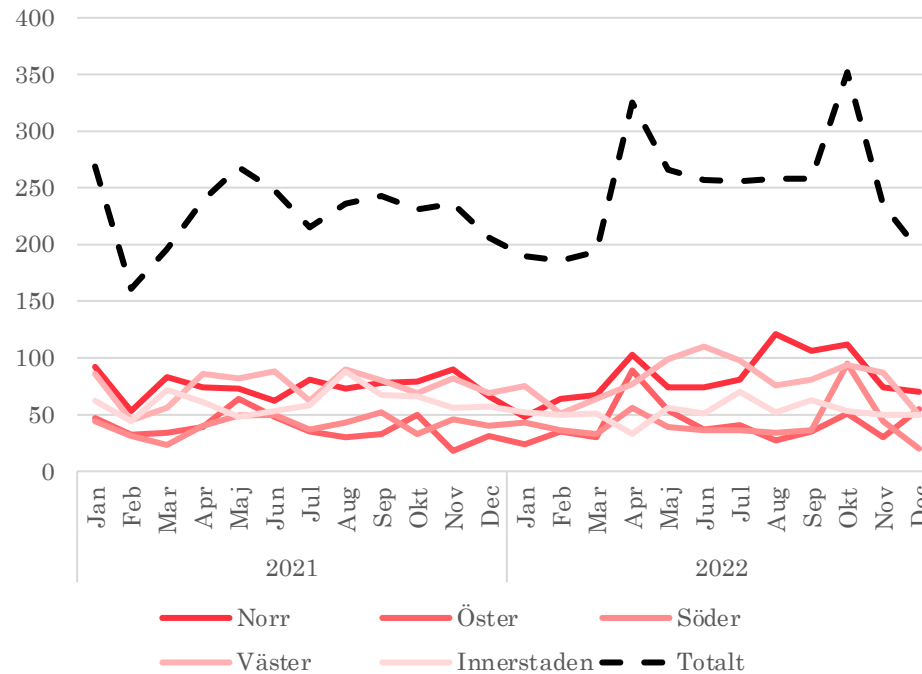

Källa: BRÅ, 2023

...men statistiken behöver nyanseras

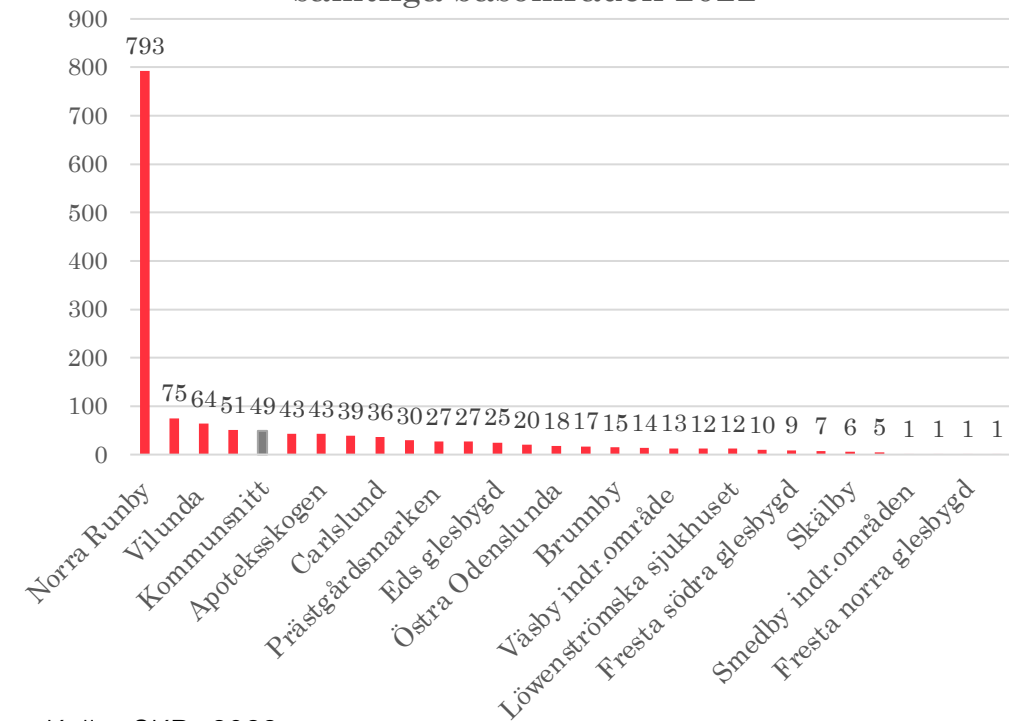
Den säger ingenting om orsaker

Anmällda skadegörelsebrott i Malmö

Källa: BRÅ, 2023

Skadegörelsebrott i Upplands Väsby
samtliga basområden 2022

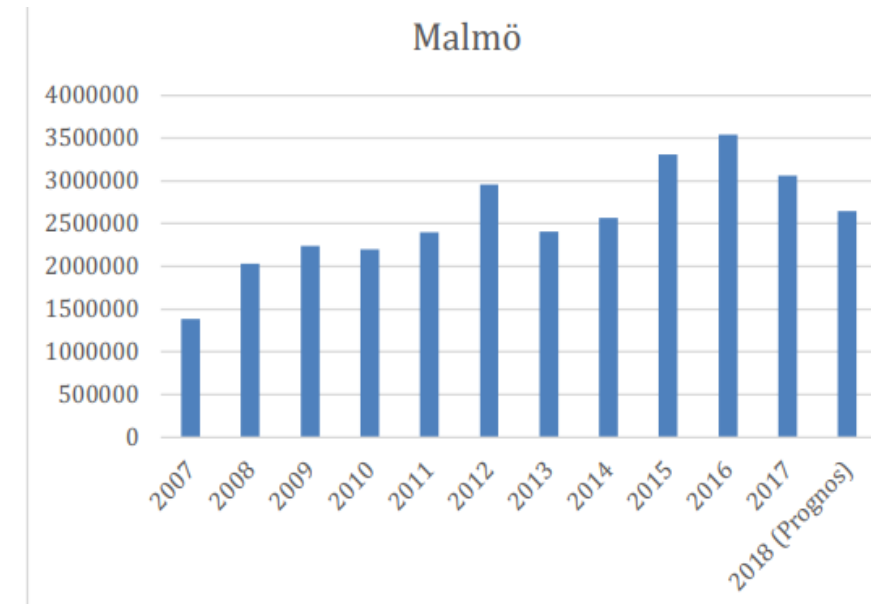

Källa: SKR, 2023

Saneringskostnader bedöms vara en bra indikator på hur huruvida klotter faktiskt förebyggs

Dock svårt att få tillgång till siffror som berör kabelskåp!

- Malmö stads saneringskostnader för perioden 2015–2017 var strax över 3 mkr.
- Kommunen har en nolltolerans mot klotter där kommunala fastigheter saneras inom 24 timmar.
- E.ON Malmö har arbetat med att kända graffitikonstnärer får måla på transformatorstationer.

Källa: Urban Utveckling, 2018

Genomförande av foliering

- Det finns många olika tillvägagångssätt.
- Krävs samarbete med elbolag.
- Framtagande av bilder/konst.
- Förutsättning för montering är att temperaturen inte understiger 15 grader.
- Ungefärlig kostnad för foliering av ett kabelskåp uppgår till 2 500 kr.
- Kan tillkomma kostnader utöver folieringen.

För involverade aktörer är det viktigt att:

- få vara delaktiga i planeringen,
- att det finns en tydliga tids- och prisramar,
- att löpande kostnader undviks.

Intervjustudie

För att undersöka hur nyckelaktörer ser på utsmyckning av kabelskåp har en intervjustudie genomförts med representanter från E.ON, Tryggare Väsby, BID Malmö och enhetschefen för Gata-park på Upplands Väsby kommun.

Intervjuerna har syftat till att besvara följande frågeställningar;

- Vad är respektive aktörs målsättningar med utsmyckning av kabelskåp? Upplevs utsmyckning ha positiva effekter?
- Vad finns det för data att tillgå för att undersöka möjliga samhällsekonomiska vinster med utsmyckning av kabelskåp?
- Hur kan samhällsekonomiska vinster tolkas inom ramen för en större utvärdering?
- Vilka intressenter finns det för att vara med i en större utvärdering?
- Vilka frågeställningar, perspektiv, moment är av intresse att ha med i en större undersökning?

Vad är respektive aktörs målsättningar med utsmyckning av kabelskåp och upplevs utsmyckning ha positiva effekter?

- För E.ON är den stora målsättningen att minska klottret på kabelskåpen. Klotter skapar otrygghet och en negativ upplevelse av ett område. Genom att foliera kabelskåp kan tryggheten öka och bidra till en positiv samhällsutveckling. För E.ON innebär klotter dyra saneringskostnader, förhoppningen är att denna metod ska minska klottret och därav leda till lägre saneringskostnader. E.ON har fått positiv respons från boende där foliering av kabelskåp har genomförts.
- Tryggare Väsby arbetar med målsättningarna minskad polisanmäld brottslighet och tilltalande fysisk miljö. I Upplands Väsby finns stora problem med klotter och tidigare insatser har inte haft önskvärd effekt på minskat klotter. Tryggare Väsby tror att foliering av kabelskåp kan ha stora positiva samhällseffekter genom minskat klotter och ökad trivsel.
- BID Malmö började 2015 använda sig av kulturreklam som en klotterförebyggande insats. Sofielund har haft stor problematik med klotter och olovlig affischering på nästan alla kabelskåp, vilket skapade en missnöjdhet bland boende i området. Inom projektet påbörjades arbetet med att använda kulturreklam, kulturinformation och fritidsinformation på kabelskåp i Sofielund med målsättningen att hålla området rent och snyggt.
- Gata-parkavdelning på Upplands Väsby kommun anser också att utsmyckningen skulle ha en positiv effekt på stadsbilden. Det gäller inte bara kabelskåpen, utan även kommunal egendom såsom papperskorgar som ofta är utsatta för klotter och skadegörelse.

Vad finns det för data att tillgå för att undersöka möjliga samhällsekonomiska vinster med utsmyckning av kabelskåp?

- E.ON har nyligen börjat märka sina kabelskåp för att möjliggöra uppföljning av saneringskostnader. Saneringskostnad för ett kabelskåp uppgår till 120kr och klotter saneras vid fall av stödande budskap. Sanering av kabelskåp bygger på att klotter anmäls och bygger därför på anmälningsbenägenheten i ett område. Detta innebär att det kan ta tid innan klotter på kabelskåp saneras.
- Tryggare Väsby har initierat ett projekt att foliera kabelskåp i centrala Väsby. Projektet sker i samarbete med Eon, Upplands Väsby kommun, Väsbyhem, Rikshem, Väsby konsthall och Kultur i Sigma. Konsten har tagits fram av barn och unga i kommunen, som fick möjligheten att under två tillfällen under sportlovet måla konst i Sigma konsthall. Barnens konst kommer ställas ut under maj 2023, och kabelskåpen ska folieras under våren 2023. De kabelskåp som folieras kommer följas upp för att identifiera eventuellt klotter, samt jämföras med närliggande kabelskåp som inte folierats.
- I Malmö, speciellt Sofielund, var klotter och olovlig affischering ett utbredd problem. Det fanns även problematik med nedskräpning. Detta ledde till ett missnöje hos de boende samt dyra saneringskostnader för E.ON och Malmö stad. Det tog lite tid innan de boende accepterade insatsen att ta kontroll över kabelskåpen. När lokala konstnärer fick utsmycka kabelskåpen fick det en positiv respons av de boende, samt en kraftig minskning av klotter. Detta visar även en rapport som universitet gjort, där resultatet visar en kraftig minskning av nedskräpning, minskad känsla av otrygghet och minskad upplevelse av klotter.
- Gata-parkavdelningen på Upplands Väsby kommun ansåg att kostnadsposten för klottersanering var högst värde att undersöka – skulle man få ner den så skulle man kunna satsa pengar på annat. Det skulle även rent miljömässigt vara en bedrift.

Hur kan samhällsekonomiska vinster tolkas inom ramen för en större utvärdering? Vilka intressenter finns det för att vara med i en större utvärdering?

- Det finns ett intresse att delta vid en större utvärdering för att undersöka de positiva effekterna i det klotterförbyggande arbetet.
- E.ON ser delaktigheten i en större utvärdering som en möjlighet att ta del av fakta gällande saneringskostnader, ekonomiska fördelar och sociala effekter på foliering av kabelskåp.
- Genom en större utvärdering kan insatsens faktiska effekter undersökas och antingen leda till att metoden används mer frekvent i det klotterförbyggande arbetet, eller resultera i att andra insatser bör prövas.

Vilka frågeställningar, perspektiv, moment är av intresse att ha med i en större undersökning?

- E.ON är intresserade av att undersöka de mjuka värdena som hur folieringen upplevs av boende och besökare, om det leder till ökad trygghet och trivsel i området. Det är även intressant att undersöka hårda värden som kostnader för att foliera kabelskåp samt saneringskostnader.
- Tryggare Väsby är vid en större utvärdering intresserade av att undersöka om foliering av kabelskåp leder till samhällsekonomiska vinster samt om det bidrar till en tilltalande fysisk miljö och levande stadsrum. En del av utredningen kan vara att ta fram ett material som underlättar för andra aktörer som vill genomföra liknande projekt.
- Gata-parkavdelningen tycker att det vore intressant att få in mer perspektiv på klotterförebyggande insatser där utsmyckning/foliering använts som huvudsaklig insats än enbart för kabelskåp. Exempelvis involvera andra element av stadsrummet som frekvent utsätts för klotter och skadegörelse, så som bänkar och papperskorgar.
- BID Malmö tycker att de långsiktiga samhällsekonomiska konsekvenserna av arbetat är en viktig frågeställning för en utvärdering.

Vidare läsning

https://bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800015244/1371914730395/2003_klotter.pdf

https://bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e338b/1549556583556/2018_0215_Att%20f%C3%B6rebygga%20klotter.pdf

Kontakt

Tobias Karström

tobias.karstrom@urbanutveckling.se

073 – 693 89 45

Helna Kihlanki

helena.kihlanki@urbanutveckling.se

070 – 608 50 25

